

Te veel vormfouten OM/politie bij rijden onder invloed?

een onderzoek in vijf arrondissementen naar geseponeerde zaken en vrijspraken bij rijden onder invloed

mw M.C. Hartman

Inleiding

Eind 1994 is een bericht van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) verschenen ¹⁾, waarin werd gesteld dat het aantal vrijspraken ²⁾ tussen 1980 en 1993 met 50% is toegenomen en dat dit met name komt door een toename van het aantal vrijspraken bij een veel voorkomend delict als het rijden onder invloed. De rijden-onder-invloed-vrijspraken zijn volgens het CBS tussen 1980 en 1993 bijna verdubbeld. Dit nogal verontrustende CBS-bericht heeft ertoe geleid dat in opdracht van de Verkeerscommissie Openbaar Ministerie (VCOM) en in samenwerking met de Katholieke Universiteit Brabant een onderzoek is ingesteld naar geseponeerde zaken en vrijspraken bij rijden onder invloed (art. 26 WVV 1935 (art. 8 WVV 1994)). Dit on-

derzoek kwam tot stand onder begeleiding van mr M.N.J. Smit, secretaris van de VCOM en mr K.E. van Tuijn, AIO bij de vakgroep Strafrechtwetenschappen van de Katholieke Universiteit Brabant.

Bij het onderzoek stond de volgende vraag centraal:

“In welke mate zijn rijden-onder-invloed-zaken (art. 26 WVV 1935 (art. 8 WVV 1994)) in de eerste twee kwartalen van 1994 en 1995 door het Openbaar Ministerie (OM) geseponeerd, in welke mate is het OM geconfronteerd met vrijspraken inzake rijden onder invloed en wat waren de redenen voor het OM om te seponeren dan wel voor de rechter om een vrijspraak te geven?”

Teneinde op deze vraag een antwoord te kunnen geven, is een dossieronderzoek

gedaan bij een aantal arrondissementen waarbij zaken (sepots en vrijspraken) uit de eerste twee kwartalen van 1994 en 1995 zijn ingezien en zijn er interviews gehouden met enkele bij de behandeling van verkeerszaken betrokken personen op de betreffende arrondissementsparketten. De onderzochte arrondissementen zijn Amsterdam, Breda, Almelo, Arnhem en Groningen.

In het onderstaande worden de belangrijkste bevindingen van het gehouden onderzoek besproken. Er zal kort worden aangegeven in welke mate sepots en vrijspraken voorkwamen en er zal onder meer worden ingegaan op een van de meest voorkomende vormfouten, namelijk de schending van de 20-minuten-termijn bij de ademanalyse door de politie. Verder komen aan de orde de terugkoppeling van

het OM naar de politie en van de rechter naar het OM en de alcohol-verkeersprojecten van de verschillende arrondissementsparketten.

Aantallen vrijspraken en geseponeerde zaken

Uit het dossieronderzoek dat in de vijf genoemde arrondissementen is gehouden naar onder meer het aantal rijden-onder invloed-zaken dat in de eerste twee kwartalen van 1994 en 1995 is geëindigd in een vrijspraak ³⁾, blijkt dat het vrijspraakpercentage ⁴⁾ in Breda het hoogst was (gemiddeld 2,4%) en in Almelo het laagst (gemiddeld 0,21%). In Arnhem was het gemiddelde percentage vrijspraken 0,89% en in Amsterdam en Groningen resp. 1,45% en 1,65%.

Tabel 1

	percentage vrijspraken				
	1994/1	1994/2	1995/1	1995/2	gemiddeld
Amsterdam	0,59	1,66	1,43	2,12	1,45
Breda	3,3	0	3,04	3,26	2,4
Almelo	0,85	0	0	0	0,21
Arnhem	0,39	1,27	0,99	0,9	0,89
Groningen	1,26	1,69	2,53	1,13	1,65

In Amsterdam blijkt het aantal vrijspraken in de eerste twee kwartalen van 1995 te zijn toegenomen in vergelijking met een jaar daarvoor en ook in Breda is in het tweede kwartaal van 1995 ten opzichte van het tweede kwartaal van 1994 sprake van een toename van het aantal vrijspraken. In Arnhem en Groningen is in het eerste kwartaal van 1995 sprake van een toename ten opzichte van 1994 en in het tweede kwartaal van 1995 is het vrijspraakpercentage juist weer lager. In Almelo was gedurende de onderzochte periode in totaal sprake van slechts één vrijspraak (in het eerste kwartaal van 1994) en hierbij is het dan ook niet erg zinvol te spreken van een toe- of afname.

Als alle vijf de parketten tezamen worden bekeken, dan blijkt dat er sprake was van een toename van het aantal vrijspraken in de eerste helft van 1995 ten opzichte van de eerste helft van 1994, namelijk absoluut van 27 vrijspraken in het eerste halfjaar van 1994 tot 40 in het eerste halfjaar van 1995 en relatief ⁵⁾ van 1,1% in de eerste helft van 1994 tot 1,54% in de eerste helft van 1995 ⁶⁾.

De gronden voor vrijspraak bestonden grotendeels uit vormfouten; hiervan was namelijk sprake in gemiddeld 79% van alle gevallen waarin een vrijspraak werd gegeven ⁷⁾. Veelal werden door de politie procedurevoorschriften geschonden bij de alcoholonderzoeken. Zo was vaak sprake van een niet in acht genomen 20-minuten-termijn bij de ademanalyse (art. 6 Besluit alcoholonderzoeken) en het niet verzegeld zijn van het bloedblok ten tijde van

de verzending hiervan naar het Gerechtelijk Laboratorium (art. 5 Regeling bloeden urine-onderzoek). Daarnaast kwam het nogal eens voor dat niet bewezen kon worden dat de verdachte had gereden (bijv. als er meerdere verdachten waren) of dat er sprake was van nadronk. Dit laatste betreft het nuttigen van alcohol na het voorval (het rijden) en vóór alcoholcontrole, waardoor een herberekening van het alcoholgehalte door het Gerechtelijk Laboratorium gemaakt moet worden die tot een alcoholgehalte beneden de 0,5 promille kan leiden ⁸⁾.

Er kwamen naast fouten van de politie ook fouten van het OM voor. Hierbij viel met name op dat meerdere keren fouten zijn gemaakt in de telastelegging (een aantal keren was bijvoorbeeld de verkeerde gemeente als pleegplaats telastegelegd).

Daarnaast kan bij veel vrijspraken het OM verweten worden dat het de zaak niet in een eerder stadium heeft geseponeerd, want ook het OM had het vaak duidelijk moeten zijn dat bijv. een procedurevoorschrift door de politie was geschonden. Gezien dit verband tussen het afdoen van zaken met een (technisch) sepot en vrijspraken is naast onderzoek naar de vrijspraken ook onderzoek gedaan naar het aantal zaken dat door het OM in de eerste twee kwartalen van 1994 en 1995 is geseponeerd en naar de sepotgronden die daarbij vermeld werden.

Gebleken is dat in Breda en Amsterdam de meeste zaken zijn geseponeerd ⁹⁾, namelijk gemiddeld 4,8% resp. 4,72% van alle door het OM in de eerste twee kwartalen van 1994 en 1995 behandelde zaken ¹⁰⁾. In Groningen was dit percentage het laagst, namelijk 3,28%. In Amsterdam, Breda en Groningen is in het eerste halfjaar (met name het tweede kwartaal) van 1995 een lager percentage zaken geseponeerd dan in 1994. In Almelo en Arnhem is het percentage sepot-zaken in de eerste helft van 1995 (vooral in het tweede kwartaal) iets hoger dan in 1994.

Wanneer gekeken wordt naar de vijf on-

derzochte arrondissementen tezamen, dan blijkt in de eerste helft van 1995 het percentage geseponeerde zaken 4% te bedragen (absoluut: 183 sepots) en in de eerste helft van 1994 4,12% (absoluut: 208 sepots). Het aantal geseponeerde zaken is (zowel absoluut als relatief) in 1995 iets afgenomen.

Veruit de meerderheid, namelijk gemiddeld 81,8% van alle geseponeerde zaken bij de vijf arrondissementen, betrof een technisch sepot. Veel voorkomende sepotgronden waren de sepotcodes 01 (ten onrechte als verdachte aangemerkt) en 02 (geen wettig bewijs). In de meeste gevallen waarin een zaak werd afgedaan met een sepot 01 was sprake van een dubbele boeking waardoor een van de zaken teniet moest worden gedaan.

In de onderzochte arrondissementen (met uitzondering van Groningen, waar het aantal afgedane zaken met een sepot 01 groter was), bestond het merendeel uit 02-sepots. Hierbij was veelal sprake van schending van een procedurevoorschrift bij het alcoholonderzoek (evenals bij de vrijspraken), waardoor het bewijs in een zaak niet te leveren was en een sepot moest volgen.

Procedurefouten bij de politie

Mede uit de interviews die bij de vijf arrondissementsparketten zijn gehouden met parketsecretarissen, een officier van justitie, een verkeersschout en een beleidsmedewerker, kwam naar voren dat een vrijspraak en een 02-sepot bij rijden onder invloed veelal wordt veroorzaakt door het niet naleven van procedurevoorschriften zoals de 20-minuten-termijn bij de ademanalyse. Art. 6 Besluit alcoholonderzoeken bepaalt dat de ademanalyse niet mag plaatsvinden binnen 20 minuten na het moment waarop van de verdachte is gevorderd mee te werken aan een voorlopig onderzoek van de uitgedemde lucht dan wel, indien die vordering niet is gedaan, na het moment waarop het eerste directe contact tussen de opsporingsambtenaar en de verdachte plaatsvond leidend tot de verdenking van het rijden onder invloed. De wetgever heeft gekozen voor een periode van 20 minuten, omdat hierna de mondalcohol verdwenen is en deze de uitslag van de ademanalyse dus niet meer kan beïnvloeden.

De Hoge Raad heeft in dit kader beslist

Tabel 2

	percentage sepot-zaken				
	1994/1	1994/2	1995/1	1995/2	gemiddeld
Amsterdam	5,94	5,07	4,41	3,47	4,72
Breda	5,75	4,31	5,76	4,68	4,87
Almelo	4,12	2,39	3,21	3,97	3,42
Arnhem	3,8	3,18	3,89	5,03	3,97
Groningen	3,57	3,06	4,43	2,08	3,28

dat bij een termijn van precies 20 minuten niet aan art. 6 Besluit alcoholonderzoeken is voldaan. Het moet dus vaststaan dat de ademanalyse in de 21e minuut of later heeft plaatsgevonden ¹¹⁾.

De reden voor procedurefouten van de politie, zoals de schending van de 20-minuten-termijn, is veelal gelegen in het feit dat politiemensen onvoldoende op de hoogte zijn van de procedure rondom de alcoholcontrole, omdat zij zo'n controle maar zelden uitvoeren. Hieraan zou dan ook iets moeten veranderen: politiemensen moeten vaker controleren of er moeten binnen het politiecorps vaste mensen zijn die zich met alcoholcontrole bezighouden. Door specialisten in te zetten kunnen fouten tot het minimum beperkt worden. Dit zou echter wel een terugkeer kunnen betekenen naar de situatie voor de reorganisatie van de politie, toen de corpsen nog speciale verkeersdiensten kenden.

Verder kan in dit kader worden opgemerkt dat uit het dossieronderzoek is gebleken dat het aangewezen zijn als bedienaar van de ademanalyse-apparatuur (zie ondermeer art. 7 Besluit alcoholonderzoeken) geen garantie is voor een juiste naleving van de procedurevoorschriften, zoals de 20-minuten-termijn.

Het volledige onderzoeksrapport, "Rijden onder invloed, een onderzoek naar geseponeerde zaken en vrijspraken" is verkrijgbaar bij het secretariaat van de Verkeerscommissie Openbaar Ministerie (VCOM), Postbus 20302, 2500 EH Den Haag, tel. 070-3811763.

1. H. Eggen, *Steeds meer strafzaken door vrijspraak over de kop*, in: *Index, feiten en cijfers over onze samenleving, tweemaandelijks uitgave van het CBS*, nr 5, p. 20-23.

2. Dit betreft vrijspraken m.b.t. alle delicten.

3. Het dossieronderzoek betreft dus een beperkt aantal parketten en een beperkte periode. Het gaat hierbij vaak om kleine aantallen en men moet dus voorzichtig zijn om op grond van de cijfers te snel bepaalde conclusies te trekken.

4. Dit betreft het aantal vrijspraken als percentage van het totale door de rechter afgedane aantal zaken (uitspraken als: nietige dagvaarding, vrijspraak, strafoplegging, schuldverklaring zonder straf- of maatregeloplegging, niet ontvankelijkheid van het OM, ontslag van rechtsvervolgging, verwijzing of verzet vervallen verklaard).

5. Dit betreft het aantal vrijspraken als percentage van het totale aantal door de rechter afgedane rijden-onder-invloed-zaken.

6. Een toename van het aantal vrijspraken in de eerste helft van 1995 t.o.v. de eerste helft van 1994 kan verschillende redenen hebben. Een mogelijke verklaring kan gevonden worden in o.a. het arrest van de Hoge Raad van 28 juni 1994 m.b.t. de 20-minuten-termijn, zie ook noot 11. Een dergelijk arrest zal zeker doorwerken in de praktijk.

7. Dit betreft de vijf arrondissementen tezamen in de eerste twee kwartalen van 1994 en 1995.

8. Zie o.m. HR 4 december 1979, NJ 1980, 150, VR 1980, 71; HR 11 mei 1983, VR 1983, 14 en HR 18 oktober 1983, NJ 1984, 170.

9. Dit betreft zowel technische als beleidssepts.

10. Hieronder worden zaken verstaan waarin het OM een van de volgende beslissingen heeft genomen: dagvaarden, overdracht, sepot, transactie of voegen.

11. Zie HR 28 juni 1994, VR 1994, 189. In dit arrest bleek uit het tot bewijs gevestigde proces-verbaal dat van verdachte om 20.43 uur werd gevorderd mee te werken aan een voorlopig onderzoek van uitgeademde lucht en dat de ademanalyse om 21.03 uur aanving. De Hoge Raad besliste hierbij dat uit art. 6 Besluit alcoholonderzoeken en de Nota van Toelichting daarbij volgt dat de ademanalyse niet eerder mag plaatsvinden dan nadat 20 minuten zijn verstreken na de vordering van verdachte tot medewerking aan het voorlopig onderzoek van uitgeademde lucht. I.c. lieten de gevestigde bewijsmiddelen de mogelijkheid open dat niet aan deze termijn van 20 minuten was voldaan.